

לב להבין

הבנה ועיון במקרא

גיליון ק"ד

פרשת במדבר

תשפ"ב

על סדר
פרשת השבוע

לב הדברים

ביאורי
מקראות

בהרחבה לקמן בעז"ה.

והנה בחז"ל מבואר שאכן - כאן העמידם השם בעולם ככני מלכותו: 'וידבר ה' אל משה במדבר סיני, וזהו שאמר הכתוב: 'לא עשה כן לכל גוי', וכן: 'וירם קרן לעמו', משל למלה שנטל אשה ראשונה ולא כתב לה כתבה, גרשה ולא כתב לה גט, כך לשניה ולשלישית ולא היה כותב להם כתבה ולא גט, אלא מה עשה ראה עניה יתומה בת אבות (-מיוחסת) בקש לטל אותה, אמר לשושבינו אל תנהג בה כראשונות, זו בת אבות היא, צנועה היא במעשיה וקשרה, וכתב לה כתבה באי זה שבוע באי זה שנה באי זה חודש ככמה בחדש באיזו איפרכיא (-פלך), כשם שכתוב באסתר: ותלקח אסתר אל המלך אחשוורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חודש טבת בשנת שבע למלכותו, כך הקדוש ברוך הוא ברא לדור המבול ולא כתב אימתי בראו, העבירו מן העולם ולא כתב אימתי העבירו, אלא: 'פיום הזה נבקעו כל מעינת תהום רפה', וכן לדור הפלגה וכן למצרים לא היה כותב אימתי נבראו ואימתי מתו, אלא כיון שעמדו ישראל אמר הקדוש ברוך הוא למשה איני נוהג באלו פאותן הראשונים, אלו בני אבות הם, בני אברהם יצחק ויעקב, לה כתב להם באיזה חודש בכמה בחדש ובאיזו שנה באיזו איפרכיא ובאיזה עיר רוממתי קרנם ונתתי להם תלוי ראש, לך נאמר: וידבר ה' אל משה במדבר סיני, הרי איפרכיא. באהל מועד, הרי מדינה. בשנה השנית, זו שנה. בחדש השני, זה החודש. באחד לחודש, בכמה בחדש, הרי נכתבא אופטיאה, למה: 'שאו את ראש כל עדת בני ישראל', לקים מה שנאמר: 'לא עשה כן לכל גוי', ומה עשה? - 'וירם קרן לעמו'."

הרי לנו, שהמאורע של ספירת בני ישראל היה לו משמעות רחבה הרבה יותר מאשר סתם מנין. אלא כאן במעמד זה - הוקבעו ישאל להיות עמו של הקב"ה בעולם. רק נותר לנו לבאר מדוע באמת עצם המנין משול ללקיחתם לשם השם,

וידבר יי אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר: שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבותם במספר שמות כל זכר לגלגלתם: (א, א-ב)

יש להבין את פשר מה שהתורה האריכה בפקודי מנין בני ישראל. וברש"י כתב ע"פ חז"ל: 'מתוך חבתן לפניו מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים. כשבא להשרות שכינתו עליהן מנאן' באחד בניסן הוקם המשכן, ובאחד באיר מנאם'.

ויש לעיין מדוע בפר' כי תשא, לא נזכר כלל מנינים, אלא רק מה שפקדו אותם, ומדוע כאן בספר זה, הוצרכה התורה כל כך בפירוט מנינים המדויק בהרחבה גדולה. עוד תמוה, מה שהשמיטה התורה את צורת המנין - על ידי מחצית השקל, כאשר נכתב שם.

והמעין בחז"ל - יראה שחשיבות רבה נודעה למנין זה, עד שעל שמו נקרא כל החומש 'ספר הפקודים'. וכאן התמיהה תגדל שבעתיים, לא זו בלבד שאנו צריכים לבאר מנין זה מה תפקידו, מדוע יש בו בכדי להגדיר את כל מהותו של ספר במדבר.

והנה כבר רבים נלאו למצוא את הפתח לבאר ענינו של זה הספר. והמעין בדברי חז"ל במדרשים בראשית הספר - יראה שכך הדבר ברור - שספר זה בא להעמיד ולכוון את היחס של הקב"ה לבני ישראל כ'מלך' לעמו. להעמיד את היחס של עם ישראל תחת הנהגתו של המלך השם. דבר זה יבאר לנו עניינים רבים בזה הספר, ואכהמ"ל.

וביאור הדבר - שאחר שקיבלו עליו את מלכותו ברצון כמצרים, וקיבלו עליהם עבודתו בהר סיני, וכמו שנתבאר להם בספר ויקרא כיצד יהיו עם קדוש להשם. מעתה הרי הם כביכול מייצגים את מלכות השם בעולם. (ועי' בזה עוד

כאותו המלך שנשא לו בת טובים.

וביאור הדבר, שכל המנין כאן בא לבטא את מה שכל יחיד ויחיד נלקח להימנות על צבאות השם. ועל כן גם נתחלקו איש על מחנהו ואיש על דגלו - שהרי לכל דגל, שבט משפחה או יחיד, יש תפקיד מיוחד רק לו בכינון מלכות ה' בעולם, וכולם כולם סביב למשכן השם יחנו, שזהו המרכז המאחד את כולם - להיות נאמנים להשם אשר שורה בקרבם כמלך השוכן בתוך עמו.

וזה מה שיבאר את השוני הגדול שבא בצורת המנין בין ספר שמות לכאן. שהרי בפרשת כי תשא מטרת המנין היה 'לידע מנין הנותרים' - מפקד כביכול לצורך עבודת גבוה. שנפקדו הנותרים - כחלק מהיותם עבדי המלך השם. ועל כן הדגישה שם התורה את החובה לתת כל אחד כופר נפשו, שהרי עצם מה שנפקד ונזכר שמו לפי המלך השם, נתבע ממנו שיעיינו בדינו אם הוא אכן זכאי וראוי ומצדיק את זכות קיומו. אבל כאן המנין היה מתוך חביבותם, ומתוך קריאה של חיבה להימנות על צבאות השם.

ויש ליסוד החילוק בין המניינים - סמך בחז"ל. שאמרו על

הפסוק 'שאו את ראש עדת בני ישראל' - אמר רבי פינחס בן אידי, מה כתיב בראש הספר (במדבר א, ב): 'שאו את ראש כל עדת בני ישראל, וימם את ראש, גידל את ראש, לא נאמר, אלא 'שאו את ראש, כאדם האומר לקוסטינר (-תליין) סב רישיה דפלין (שא ראשו של פלוני), כך נתן רמז, למה שאו את ראש, שאם יזכו יעלו לגדלה, כמה דתימא: 'ישא פרעה את ראשו והשיבה על כנה', אם לא יזכו, ימותו כלם, כמה דתימא: 'ישא פרעה את ראשו מעליה ותלה אותה על עץ'.

היינו שהמנין והפקידה - ב' פנים יש לו, או שיזכו על ידו להימנות על צבאות השם ולעלות לגדולה, או חלילה להיפך, שישמש להם כתביעה למידת נאמנותם לשם ה'. ולפי האמור יובן היטב - שבספר שמות שם התורה מדגישה בעיקר את התביעה שנדרשת כתוצאה מהמנין, וכך שהם זקוקים להביא איש כופר נפשו להשם. ואילו כאן עיקר המנין יסודו היה מצד חשיבות וגדולה, לרגל לקיחתם לשמש לפני המלך השם, ועל כן היה יותר מצד נשיאות פנים, וכל שבט ודגל נמנה ופורט מספרם בתורה, להורות על מקומו וחשיבותו של כל יחיד בצבאות השם'.

ענין
בפרשה

לב לדעת

שלושת פרשיות המשכן - כשלשה שלבים בהשראת שכינה בישראל

אי אין ספק, שאחד המאורעות המרכזיים בתורה - הוא המאורע של הקמת המשכן, שפורט ונכתב בהרחבה על פרטיו ודקדוקיו. ולא לחינם הדבר כך, שהרי זהו הנקודה המרכזית שהתורה באה להעמיד - שצמצם השם כביכול שכינתו בזה העולם, ונתרצה בעבודתם של ישראל לפניו.

דא עקא, שעדיין נצטרך לביאור, מדוע חזר מאורע זה ונשנה לא פחות מג' פעמים בתורה, כאשר בכל פעם ופעם, פרטים אחרים באו בעניינו. הפעם הראשונה היא בספר שמות, בפרשיות תרומה ותצווה, ויקהל ופקודי. הפעם השנייה היא בספר ויקרא - בפרשיות צו ושמני, והפעם השלישית היא בספר, בפרשת נשא ובהעלותך. ואין לכך אח ורע בתורה כולה, שמאורע אחד נשנה שלש פעמים, ובכל פעם נכתב לגביו דברים שונים.

...

והנה תהליך בנייתם של עם ישראל כעם השם - עבר דרך שלשה שלבים מרכזיים ומשמעותיים, שהם - היציאה ממצרים, קבלת התורה בהר סיני, וימי הליכתם במדבר. וכאשר נתבונן נמצא, כי כל שלב היה משמעותי לבניית מעמדם של ישראל כעם השם, ובכל שלב נדרש ונתבע מהם גוון אחר של עבודה לפני השם.

ביציאת מצרים נדרשה מהם עצם הנאמנות וההליכה אחר השם. לא מצינו מצוות נוספות שניתנו להם במצרים, לבד ברית המילה וקרבן הפסח - ששניהם יחד ביטאו את האמונה והנאמנות בהשם אלוקי ישראל שבא לגאלם. נוסף על זאת - במעמד הר סיני - נדרשו לקבל על עצמם לעבוד את השם. וכמו שאמרו חז"ל 'כיון שקיבלתם מלכותי - קבלו גזרותי'.

השלב השלישי והאחרון היה ימי המדבר. למרות שלפום ריהטא היה נראה לנו שאינם משמשים אלא לדרך ומעבר בעלמא - בדרך לארץ המובטחת. אך מעצם מה שהתורה ייחדה ספר מיוחד לקורות ימי ישראל בשהותם במדבר, אנו יכולים ללמוד על חשיבותה של תקופה זו. ואכן הנביא כבר אמר 'הֲלֹהֶם וְקִרְאָתָם בְּאֶזְנֵי יְרוּשָׁלַם לְאָמֹר כֹּה אָמַר יְיָ וְכִרְתִּי לָהֶם חֹסֶד נְעוּרֵיהֶם אֲהַבֵת פְּלוּלֵיהֶם לְכִתְתָּם אַחֲרֵי בְּמִדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה'.

והסיבה לכך היא, שבעצם הליכתם אחר השם בארץ לא זרועה, בכך יש לבטא את ב' החלקים יחד, גם נאמנותם למלכות השם, ואמונם אשר נותנים בו, שידאג ויפרנס כל צרכיהם, וגם קבלת עול מלכותו ברצון. ובעצם ימי הדבר הם ימי כינון מלכות השם על ישראל.

אם כנים הדברים, יובן מאליו - מה פשרם של שלשת הפרשיות העוסקות בהקמת המשכן. הפעם הראשונה - בספר שמות - המשכן יסודו ממה שהשם לקח את ישראל להיות עמו, ובא לשכון בתוכם, והם - מצידם, נאמנים אליו וקיבלו עליהם מלכותו. כמו שמפורש להדיא בקרא במטרת המשכן: 'וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכָבְדִּי: וְקִדְשְׁתִּי אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת אֹהֶרֹו וְאֶת בְּנֵי אֶמְדָּשׁ לִכְהֹן לִי: וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִיִּיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים: וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשָׁכְנִי בְּתוֹכָם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיהֶם'.

ועל כן מוזכר ומתואר בו בהרחבה כיצד אמר השם לשכון בתוך בית העשוי ממעשה ידיהם, ומאידך, את כל נדבת ליבם והקמת המשכן לכבוד השם, שבסופו - זכו שיבוא לשכון בתוכם, ובכך נחתם ספר שמות.

המשכן שבספר ויקרא - יסודו הוא מתביעת העבודה שנתחדשה עליהם בהר סיני. וזהו מהותו של המשכן בספר זה - מקום עבודת ישראל לפני המקום. וכמו שהתורה חוזרת פעמים רבות בספר זה 'אני השם אלוהיכם'. ועל כן חתימת הספר היא הברית שנכרתה בהר סיני, שהרי כל יסודו הוא מתביעת העבודה שהתחדשה בהר סיני.

אבל בספר במדבר - המשכן יסודו מב' חלקים אלו גם יחד. היינו שקיבלו ישראל עליהם את מלכותו ברצון ובשלימות, ובאים להיות חלק ממלכותו. וה' מתגלה עליהם כמלך השוכן בתוך עמו, שכולם סובבים אותו איש על מחנהו ואיש על דגלו, לכל אחד יש תפקיד מיוחד כמי שנמנה על בני ממלכתו. ועל כן הספר פותח עם פקודי בני ישראל - כיצד לכל אחד ואחד יש חשיבות ותפקיד בממלכת השם.

...

והנה הברית דקוב"ה עם בני ישראל - יסודה עוד מימי אבות האומה - בספר בראשית. כל אחד משלשת האבות חידש גוון עבודה מיוחד רק לו, אשר בו נקרא שם ה' עליו, ועל שמם אנו מזכירים בעמידתנו לפני המקום: 'אלוקי אברהם', 'אלוקי יצחק' ו'אלוקי יעקב'.

ואחר שיסוד מה שזכינו שלקחנו ה' להיות לו לעמו, הוא מיסוד עבודתם של האבות, אשר הם היו בבחינת 'מרכבה לשכינה' ועל ידם נתגלה שם ה' בעולם, כך כדרך שהופיע והתגלה ה' על בני ישראל בעת לקיחתם לעם - כך התגלה גם על האבות. ראשון האבות היה אברהם אבינו, אשר הוא הכיר את בוראו. אשר נבחר לייסד את האומה מחמת נאמנותו להשם וההליכה אחריו, וזכה מאת השם להטבה עליונה בכל דרכיו. והנה בכל ימי חייו - זה מה שנדרש ממנו - להיות נאמן להשם וללכת אחריו בתמימות. וכנגד זה זכו בניו ליציאת מצרים, בה הציץ עליהם אותו בעל הבירה, מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ונתבעה מהם אותה הנאמנות וההליכה אחר השם.

לעת זקנתו של אברהם אבינו - נכרתה עימו ברית המילה. שהיא באה לחדש את תכלית הנאמנות להשם - חובת העבודה לפניו: 'התהלך לפני והיה תמים'. ובאותו המעמד נתבשר והובטח בלידת יצחק - אשר ראשית פועלו היה במסירת עצמו לשם השם - בעקידה, וזהו יסוד הנהגתו - החובה לעבודת השם. ועל כן הוא הוא זכה ובורך משמים בכל אשר לו. וכנגד זה, בניו עמדו למרגלות הר סיני - וזכו לקבל את התורה - שהיא תכלית יציאת מצרים, ושם נתחייבו בתכלית הנאמנות - העבודה לשם השם שמתחייבת מכך. 'קבלו גזרותי'. וגם כאביהם, הובטחו אז שיתברכו בהנהגה מיוחדת בתוך דרך הטבע, בכרכות של פרשת בחוקותי.

האב השלישי הלא הוא יעקב אבינו, שהוא מיזג את עבודת שני האבות גם יחד - הנאמנות וההכרה לשם, וחובת העבודה לשמו. והפעם - לא כב' חלקים נפרדים, אלא כאותו הדבר עצמו, היינו שזהו הטוב והאמת גם יחד. והוא הובטח בשמירה

עליונה בכל דרכיו. וכנגד זה - הלכו ישראל אחר השם בימי המדבר, בנאמנות שמלבת את הטוב והאמת, מתוך הרצון לדבוק בו ולהשתייך לממלכתו. ומתוך כך זכו לשמירה עליונה ולענן שכינת השם שליווה אותם בכל דרכיהם, כאשר הובטח אביהם בשעתו 'והנה אנוכי עימך ושמרתיך בכל אשר תלך'.

וכמו שכבר הבאנו לעיל ימי המדבר משולים לימי האירוסין. בבחינת 'רעיה' אשר כל רצונה לעשות את רצון בעלה, כך היא הברית של ימי המדבר - יסודה מעבודת יעקב אבינו, לדבוק ברצון השם ובדרכיו. תוך שהם זוכים שענן השם חופף עליהם ומנהיגם בכל דרכיהם בארץ לא זרועה.

...

ומה נפלא לראות כעת את דברי ה'טור' שכתב ששלושת המועדים מכוונים כנגד שלשת האבות - פסח כנגד אברהם, שבועות - כנגד יצחק, וסוכות - כנגד יעקב. ולפי האמור, הן הן הדברים. חג הפסח יסודו מיציאת מצרים, שבו קיבלו את מלכות השם ברצון, הוא כנגד עבודתו של אברהם אבינו. שבועות, זמן מתן תורתנו, שבו מסרנו את עצמינו להשם - באמרנו 'נעשה ונשמע' - הוא כנגד עבודתו של יצחק, שהיה עולה תמימה להשם. וסוכות - שמבטא את מה שהלכנו בצל השם בימי המדבר - הוא כנגד יעקב, שהלך אחר השם בכל מה שהביא עליו, וזכה לשמירה עליונה מצילא דמהימנותא.

ואגב אורחא, תתיישב לנו השאלה הגדולה בדבר ב' חלקיו של חג השבועות - שמשמש בעת ובעונה אחת גם כ'חג הקציר' וגם כ'זמן מתן תורתנו' - מחד אנו רואים אותו כחג על השלמת ימי ספירת העומר - כהודאה על חמישים ימי הקציר שנתנו לנו, ומאידך הוא נקבע כזמן קבלת התורה, שבו מתחדשת הברית של קוב"ה וישראל ואורייתא.

אבל האמת היא שיצחק אבינו - בדמותו נותן את התשובה לכך, שהרי אנו מוצאים בו שהוא מסר את כל כולו לעבודת השם ולדבריו, ומן השמים בורך בהנהגה מיוחדת שבתוך דרך הטבע. 'וימצא מאה שערים', 'ויברכהו השם'. וכן, הכניס יראתו על אויביו, כמו שאמר לו אבימלך 'ראה ראינו כי היה ה' עימך'. כך גם ישראל - כיון שמוסרים עצמם לשם ה' באמרם 'נעשה ונשמע', זוכים בהנהגה מיוחדת כראוי לעם סגולה - כמו שקראנו בפרשת הברית דהר סיני, שתיקן עזרא לקרוא בפרוס החג, מתוך התקווה שתכלה שנה וקללותיה, ותחל עלינו שנה וברכותיה:

'אם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם: וְנָתַתִּי גִשְׁמֵיכֶם בְּעֵתָם וְנִתְּנָה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ וְעַץ הַשָּׁדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ: וְהִשְׁגִּי לָכֶם דִּישׁ אֶת בָּצִיר וּבָצִיר יִשְׁגֶּה אֶת זֶרַע וְאָכַלְתֶּם לֶחֱמֶכֶם לְשֹׂבַע וְיִשְׁכַּבְתֶּם לְבָטָח בְּאֶרְצְכֶם: וְנָתַתִּי שְׁלוֹם בְּאֶרֶץ וּשְׁכַבְתֶּם וְאִין מִחֲרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן הָאָרֶץ וְחָרֵב לֹא תַעֲבֹר בְּאֶרְצְכֶם: וְרִדַּפְתֶּם אֶת אֲיִבֵיכֶם וְנִפְּלוּ לַפְּנִיכֶם לְחָרֵב וְרִדְפוּ מִכֶּם חֲמֹשֶׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רִבְבָה יִרְדְּפוּ וְנִפְּלוּ אֲיִבֵיכֶם לַפְּנִיכֶם לְחָרֵב: וּפְנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם וְהִקִּמְתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם: וְאָכַלְתֶּם יֶשֶׁן נוֹשֵׁן וְיֶשֶׁן מִפְּנֵי חֵדֶשׁ תּוֹצִיאוּ: וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא תִגָּעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם: וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לְעָם'.